

Філософія

УДК 159.923.2:128:340.12

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17855152>

**Психологічні та філософсько-правові детермінанти екзистенційної
самоідентифікації особистості**

Ємельяненко Ганна,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро–Слов'янськ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0003-4141-3776>

Саврасов Микола,

д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри загальної та диференційної
психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро–Слов'янськ, Україна,
провідний науковий співробітник УНМЦ практичної психології і соціальної
роботи НАПН України, <https://orcid.org/0000-0003-1434-903X>

Бутко Юлія,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро–Слов'янськ, Україна

Воробйов Олексій,

аспірант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, Україна

Прийнято: 16.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

Анотація. У статті аналізується феномен екзистенційної самоідентифікації особистості через призму психологічного, філософського та правового вимірів. Досліджується, як сучасні умови глобалізації, цифровізації та соціальних трансформацій впливають на процес становлення індивідуального «Я». «Інтуїтивне усвідомлення відношення причетності конкретної людини до світу, мабуть, і є джерелом, що породжує первинну форму її самосвідомості, її внутрішньої самоті, «Я», відокремленого від інших «Я» таких саме, як вона, індивідів» [6, с. 129]. Розглядаються нові виклики для саморозуміння та самореалізації людини в сучасному світі. Аналізується психологічний вимір та механізми формування ідентичності в умовах екзистенційної кризи, роль свідомості, свободи вибору та відповідальності. Досліджується філософський вимір інтерпретації самоідентифікації в концепціях екзистенціалізму (К'єркегор, Сартр, Гайдеггер). Розглядається діалектика конфлікту між індивідом і суспільством. Аналізується правовий вимір гарантії захисту особистої ідентичності в правовому полі. Визначається наукова новизна дослідження, яка полягає у міждисциплінарному синтезі. Підкреслюється, що робота поєднує психологічні теорії особистості, філософські ідеї екзистенціалізму та правові принципи захисту індивідуальності. Обґрунтовується практична значимість, тому результати статті можуть бути використані в психотерапії для подолання криз ідентичності.

Відзначається їхня корисність для вдосконалення правових норм у соціальній політиці. Зазначається потенціал для подальшого аналізу сучасних форм буття у філософській антропології.

Ключові слова: *екзистенціальна психологія, самоідентифікація, свобода вибору, відповідальність, правовий захист, психологія особистості, філософія екзистенціалізму, антропологія, свобода, відповідальність.*

Psychological and philosophical-legal determinants of existential self-identification of a person

Hanna Yemelianenko,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Philosophy, History and Social-Humanitarian
Disciplines, Donbas State Pedagogical University
Dnipro–Sloviansk, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-4141-3776>

Mykola Savrasov,

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Acting Head of the Department of General and Differential Psychology
Donbas State Pedagogical University
Dnipro–Sloviansk, Ukraine,
Leading Research Fellow of the Educational-Scientific Center of Practical
Psychology and Social Work of the National Academy of Pedagogical Sciences of
Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1434-903X>

Yuliia Butko,

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor of the Department of Philosophy, History and Social-
Humanitarian Disciplines, Donbas State Pedagogical University,
Dnipro–Sloviansk, Ukraine

Oleksii Vorobiov,

Postgraduate Student of the Department of Philosophy, History and Social-
Humanitarian Disciplines Donbas State Pedagogical University, Sloviansk, Ukraine

Abstract. *The article analyzes the phenomenon of existential self-identification of the individual through the prism of psychological, philosophical and legal dimensions. It examines how the modern conditions of globalization, digitalization and social transformations affect the process of forming the individual “I”. “The intuitive awareness of the relation of involvement of a particular person to the world is probably the source that generates the primary form of his self-consciousness, his inner “I”, separated from other “I” of the same individuals” [6, p. 129]. New challenges for self-understanding and self-realization of the individual in the modern world are considered. The psychological dimension and mechanisms of identity formation in the conditions of existential crisis, the role of consciousness, freedom of choice and responsibility are analyzed. The philosophical dimension of the interpretation of self-identification in the concepts of existentialism (Kierkegaard, Sartre, Heidegger) is investigated. The dialectics of the conflict between the individual and society are considered. The legal dimension of the guarantee of the protection of the individual in the legal field is analyzed. The scientific novelty of the study, which consists in interdisciplinary synthesis, is determined. It is emphasized that the work combines psychological theories of the individual, philosophical ideas of existentialism and legal principles of the protection of the individual. The practical significance is*

substantiated, therefore the results of the article can be used in psychotherapy to overcome identity crises. Their usefulness for improving legal norms in social policy is noted. The potential for further analysis of modern forms of being in philosophical anthropology is noted.

Keywords: *existential psychology, self-identification, freedom of choice, responsibility, legal protection, personality psychology, philosophy of existentialism, anthropology, freedom, responsibility.*

Актуальність дослідження. Безперечно, в епоху глобалізації, цифровізації та соціальних потрясінь ми спостерігаємо безпрецедентний кризис ідентичності, що виражається у втраті ціннісних орієнтирів, зростанні психічних розладів і розмиванні меж між реальним та віртуальним «Я». Насамперед, філософський вимір проблеми набуває особливої гостроти в умовах постмодерного суспільства, де класичні екзистенційні категорії - свобода, відповідальність, автентичність - потребують нового осмислення. При цьому, екзистенціалізм як філософський напрям зберігає свою методологічну цінність для аналізу кризових станів особистості, але потребує адаптації до викликів цифрової епохи, коли технологічний прогрес одночасно розширює і обмежує можливості самовираження. Одночасно, правовий аспект дослідження виявляється у необхідності переосмислення концепції прав людини в контексті захисту особистої ідентичності. Зокрема, цифрові технології, здатні маніпулювати свідомістю та формувати штучні ідентичності, ставлять нові виклики перед правовими системами, які повинні знайти баланс між свободою самовираження і захистом особистої автономії. Як наслідок, психологічний вимір проблеми проявляється у зростанні кількості осіб, які втрачають почуття цілісності власного «Я». З іншого боку, соціальні мережі, штучний інтелект і віртуальні простори створюють умови для формування фрагментарної, ситуативної ідентичності, що призводить до нових форм соціальної дезадаптації.

Важливо зауважити, що міждисциплінарний характер дослідження дозволяє інтегрувати філософське розуміння екзистенційних криз, психологічний аналіз механізмів формування ідентичності та правовий підхід до захисту особистих прав. У цьому контексті, такий синтез є особливо важливим у сучасних умовах, коли традиційні межі між дисциплінами розмиваються, а проблеми особистої ідентичності набувають глобального характеру. Отже, дослідження екзистенційної самоідентифікації особистості відкриває нові можливості для розуміння сучасних соціальних процесів, розробки ефективних психологічних практик і вдосконалення правових механізмів захисту особистості в умовах глобальних трансформацій.

Метою статті є дослідити психологічні, філософські та правові аспекти екзистенційної самоідентифікації, механізми її формування в умовах кризи, роль свідомості, мислення та духовного досвіду, аналіз екзистенційних станів у філософії екзистенціалізму, зв'язок індивідуального «Я» з соціумом та правові гарантії свободи самовираження та захисту ідентичності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема ідентичності залишається однією з найактуальніших у сучасних гуманітарних дослідженнях. Зокрема, в українській академічній традиції цю проблематику розробляють представники різних наукових шкіл. Так, у філософській антропології дослідження В.Г. Табачковського [8] розкривають онтологічні підстави ідентичності в контексті людського буття. У той же час, у сфері комунікативної етики праці А.М. Єрмоленка аналізують соціальні аспекти формування ідентичності в умовах міжособистісної взаємодії. Важливо відзначити, що дослідження західних концепцій, зокрема постмодернізму, представлені в роботах О.М. Соболя, Л.С. Лук'янця та В.С. Пазенка, які досліджують кризові стани ідентичності в умовах сучасного полікультурного простору. Окрему увагу заслуговує історико-філософський аспект у працях В.В. Ляха акцентує увагу на еволюції індивідуальних вимірів буття в історичній перспективі.

Постекзистенціалістський дискурс представлений дослідженнями К.Ю. Райди [5], що аналізує трансформацію екзистенційних категорій у сучасному гуманітарному знанні. «Ми вживаємо термін «постекзистенціалістське мислення» для того, щоби підкреслити специфіку та унікальність процесів розвитку філософії класичного екзистенціалізму у сучасному світі» [1, с. 6]. Крім того, у галузі екзистенціальної психології роботи Г.Д. Омелаєнко досліджують феномен самоідентифікації як прояв постекзистенціалістського мислення, інтегруючи філософські та психологічні підходи. «Екзистенціальна, або ж гуманістична психологія, поряд з екзистенціальною антропологією, екзистенціальною феноменологією, екзистенціальною теологією та іншими подібними новоутвореннями за своєю сутністю є типовим прикладом модернізованого філософського мислення, яке почало функціонувати у новій, абсолютно незвичній і відмінній від традиційно відомої його форми» [4, с. 1]. Сучасні дослідження демонструють тенденцію до міждисциплінарного синтезу в вивченні проблеми ідентичності, що відображає її комплексний характер в умовах глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідники демонструють єдність поглядів щодо складності ситуації «одиначного індивіда» (С. К'єркегор) у сучасному світі, яка характеризується багатовимірністю кризових явищ, що виникають через прискорення соціальних процесів, стрімкий ріст інформаційних потоків та фрагментацію світосприйняття. Дослідники констатують парадоксальність сучасних умов, що проявляється у поєднанні глобалізаційних тенденцій з відсутністю чітких орієнтирів майбутнього, а також у зростанні взаємозалежності соціальних явищ. Особливу увагу приділяється викликам постсучасності, зокрема ефекту футурошоку, девальвації традиційних ідентифікаційних маркерів та ускладненню процесів самореалізації. Усі ці фактори формують складний, багатоаспектний контекст існування сучасної

особистості, що потребує нового, міждисциплінарного підходу до аналізу механізмів конструювання ідентичності в умовах сучасних викликів.

Сучасний екзистенційний простір, що характеризується нестабільністю та непевністю, створює серйозні виклики для психічного здоров'я індивіда. Відтак, на тлі цієї крихкості спостерігається тривожна тенденція до зростання аномальних психічних реакцій, емоційних порушень, деформації мотиваційної сфери та соціальної дезадаптації. Проте, як справедливо зауважив Е. Фромм у праці «Людина для себе», парадоксальним чином більшість людей зберігають відносну психічну стійкість, незважаючи на численні негативні впливи сучасного світу. Отже, ця дивовижна здатність людини до адаптації лише підкреслює фундаментальне прагнення кожної особистості до самореалізації та пошуку власного «Я». За теорією гуманістичної психології К. Роджерса, найважливіше для кожної людини - досягти автентичності та повної самореалізації. «Зокрема, К. Роджерс вважає, що єдину можливість встигнути за калейдоскопом змін у світі дає людині по-справжньому творча адаптація» [7, с. 268]. Таким чином, у сучасних умовах глобальної нестабільності пошук особистої ідентичності набуває особливого значення, виступаючи одночасно як індивідуальний шлях саморозвитку і універсальний механізм психологічного виживання в умовах постійних змін і викликів сучасності.

Процес самотворення, незважаючи на свою фундаментальну важливість для розвитку особистості, є винятково складним і небезпечним шляхом. У своїй роботі «Хвороба до смерті» С. К'єркегор підкреслював парадоксальність віри, зазначаючи, що вона завжди супроводжується ризиком, причому чим сильніша віра, тим більший цей ризик. Як наслідок, це твердження розкриває сутність процесу самореалізації, який вимагає надзвичайної мужності, зокрема, готовності протистояти суспільному тиску.

Як писав К'єркегор, справжній християнський героїзм полягає в сміливості бути самим собою, у здатності повністю реалізувати свою індивідуальність. І

варто визнати, що це не так часто зустрічається. Дійсно, ця думка знаходить особливий резонанс у сучасному світі, де, за прогнозами Е. Фромма та Г. Марселя, процес індивідуації стає все більш проблематичним. Таким чином, пошук власного «Я» сьогодні перетворюється не просто на психологічне завдання, а на справжній екзистенційний подвиг, що вимагає повної мобілізації духовних і психічних сил особистості.

Очевидно, постановка проблеми актуалізує низку ключових екзистенціальних категорій, без чіткого розмежування яких подальший аналіз втрачає свою обґрунтованість. Центральними в цьому контексті виступають фундаментальні поняття: «стати» та «бути» (Фромм, Марсель, К'єркегор), онтологічний статус людини (Гайдеггер), свідомість та мислення. Безсумнівно, ці концептуальні блоки формують методологічну основу для подальшого дослідження екзистенційних механізмів самоідентифікації, де кожен елемент вимагає окремого концептуального прояснення для побудови цілісного теоретичного підходу.

Аналізуючи концептуальні відмінності між свідомістю, мисленням і духовним досвідом, звернемося до досліджень К.Ю. Райди [6], який у своїй монографії про постекзистенціалістське мислення запропонував чітку методологічну диференціацію цих категорій. Зокрема, свідомість як індивідуальний екзистенційний досвід характеризується високою мінливістю та суб'єктивністю, відображає унікальність психоемоційного стану індивіда, має історично-соціальні детермінанти, виступає як інструмент інтеграції екзистенційних станів у цілісне «Я». Навпаки, мислення як родова когнітивна функція відзначається стабільністю логіко-теоретичних структур, служить механізмом систематизації різновекторного досвіду, має універсальний характер для людського роду, забезпечує зв'язок між індивідуальним і загальнолюдським. Нарешті, духовний досвід як культурно-ціннісна категорія визначається відношенням до аксіологічних систем, має двонаправлену природу (індивідуальне

засвоєння і соціальна трансляція), виступає мостом між особистісним і надособистісним, реалізується через культурні надбання і соціальні практики.

Як зазначає Райда [5], ці виміри відрізняються за своєю онтологічною природою свідомість як індивідуальний досвід неповторна і невідтворювана, мислення як родова здатність передається через покоління, а духовний досвід відновлюється через культурну спадщину.

Отже, ця концептуальна рамка дозволяє розглядати процес самоідентифікації як динамічну взаємодію: унікального свідомого досвіду, універсальних мисленнєвих структур, культурно детермінованих духовних цінностей. Таким чином, розрізнення цих категорій стає ключовим для розуміння механізмів конституювання особистісної ідентичності в її екзистенційному вимірі.

Аналізуючи концепцію мислення К.Ю. Райди [5], слід зазначити його фундаментальну дуальність антропологічний аспект - мислення виступає універсальною родовою здатністю *homo sapiens*, воно виконує ідентифікаційну функцію (відрізняє особу як особистість) та є необхідною, але недостатньою умовою особистісного буття. Крім того, темпорально-аксіологічна функція виступає механізмом трансляції цінностей у історичному часі, забезпечує зв'язок поколінь через «свідомість прийдешності», реалізується як «спосіб перенесення цінностей». З огляду на це, онтологічний вимір вказує на те, що мислення не є інструментом, а способом буттєвої комунікації, виконує медитативну роль між буттям і людською істотністю, реалізується через мову як «оселю буття», постає як «зберігання буття» через мовленнєве втілення. До того ж, ця концепція знаходить резонанс у екзистенційній філософії К'єркегора, де мислення виступає формою діалогу між індивідом і Абсолютом, засобом трансценденції буття, механізмом усвідомлення власної унікальності.

Таким чином, мислення в його повноцінному розумінні не зводиться до когнітивної функції, а виступає мостом між індивідуальним і універсальним, реалізує екзистенційну потребу у трансценденції, забезпечує можливість

автентичного буття. Це підтверджує його ключову роль у процесах самоідентифікації та становленні особистісної цілісності в умовах сучасних екзистенційних викликів. «Безперечно, духовний і психологічний досвід свідчить, що лише людина, яка пізнала усамітнення, здатна мати автентичну екзистенцію. Однією з основних причин того, що людству сьогодні не вистачає автентичності, є матеріальні нестатки і психологічна нездатність значної кількості людей відчутти і оцінити смак усамітнення. Справді, лише перебуваючи в стані самотності, людина може зібратися з думками, усвідомити саму себе і своє місце у світі, саме тоді вона відчуває потребу в Абсолютному» [3, с. 127].

Отже, повертаючись до аналізу сучасної ситуації, слід констатувати глибоку кризу ідентичності, яка проявляється у взаємопов'язаних аспектах криза мислення (зведення мислення до технічної інструментальної функції (Гайдеггер), імітація мисленнєвої діяльності («зайняття філософією» замість справжнього мислення), втрата зв'язку між мисленням і буттям); криза індивідуальності (розмивання автентичного «Я» у сукупності соціальних ролей, неможливість ідентифікації з фрагментарним образом себе, втрата екзистенційної цілісності), криза духовності (девальвація духовного досвіду, зведення соціалізації до механізму конформізму, загроза «одномірності» людини (Маркузе).

Як зазначає К.Ю. Райда [5], ця криза породжує трагічний вибір для індивіда підпорядкування суспільним нормам з втратою індивідуальності, соціальне вигнання як плата за автентичність, екзистенційне самозречення як форма духовного самогубства. Очевидно, що вихід з цієї кризи, на нашу думку, полягає у відновленні справжнього мислення як способу буття, усвідомленні себе як «одиначного індивіда» (К'єркегор), відродженні духовного виміру існування. Як справедливо зауважує Райда [5], саме усвідомлення бездуховності сучасного життя стало поштовхом для формування екзистенційної філософії К'єркегора. Це підтверджує, що подолання кризи вимагає не втечі від реальності, а глибокого переосмислення умов людського існування у всій їх складності й суперечливості.

Підсумовуючи висновки нашого дослідження дозволяють стверджувати, що формування автентичного «Я» є складним багатоаспектним процесом, який вимагає екзистенційної мужності передбачає усвідомлений вибір стратегії «бути» (Марсель, Фромм), вимагає постійного «екзистування» (Гайдеггер), неможливий без мислення, свідомості та духовного виміру. Серед усіх буттів нашого світу лише одна людина екзистує, лише вона може мати екзистенцію для себе, оскільки це – суб'єктивність, властива саме людській природі [3, с. 27]. Як зазначає Роджерс, людина має процесуальну природу, є «процесом протікання», а не статичною сутністю. У певному сенсі це нагадує «стрибок віри» К'єркегора - безкінечний рух до автентичності. Передбачає глибинний саморозвиток спрямований на пошук істинного «Я» (Марсель), реалізується через постійне становлення (Лепп). «Ми бачимо, що Гайдеггер, так само як і К'єркегор, заперечує раціональний оптимізм; його постійно турбують суперечності й розлади людського становища, і саме через це він з повним правом може назвати свою філософію «екзистенціалістською»» [3, с. 19]. Отже, екзистенція має антропологічні передумови вроджена тенденція до росту (Фромм), «воля до влади» як рушій розвитку, неприпинене самоподолання як умова досконалості.

Таким чином, автентичне буття виявляється не станом, а безперервним процесом самотрансценденції, де сама подорож стає метою, а кожен етап - новим початком. Крім того, кожен екзистенційний процес має свої межові умови та горизонти розуміння. Трансценденція як вихід за ці межі передбачає не втечу від себе, а повернення до власного «Я» з новим рівнем усвідомлення. У цьому контексті ключовим виміром буття виявляється свобода, яку можна розглядати як фундаментальну умову розвитку. За Фроммом, свобода є базовою передумовою будь-якого зростання; відкриває простір для автентичного існування (Роджерс); дозволяє подолати соціальні маски та ролі. Отже, сутнісну характеристику екзистенції за Леппом, свобода становить онтологічну основу людського буття,

проявляється через акти самовизначення та нерозривно пов'язана з відповідальністю.

Беручи до уваги вищезазначене, можна стверджувати, що складний філософський концепт входить до числа центральних категорій філософської антропології, знаходиться в діалектичній напрузі з детермінацією та вимагає постійного переосмислення. З одного боку, як демонструють ці позиції, свобода не є статичним станом, а динамічним процесом, що передбачає постійний вибір і самовизначення. З іншого боку, вона виступає умовою можливості автентичного існування і здійснюється через діалог з власною сутністю. Отже, саме свобода створює той життєвий простір, в якому можливе справжнє самоствердження особистості, її постійний рух до себе справжнього. Це ще раз підтверджує центральне положення свободи не лише в екзистенційній філософії, а й у процесі становлення людської ідентичності взагалі.

Аналізуючи сучасні підходи до розуміння свободи, важливо зазначити, що у монографії Інституту філософії НАНУ ім. Сковороди «Свобода: сучасні виміри та альтернативи» особливий акцент зроблено на її ключовій ролі як екзистенційного простору, творчого поля для самореалізації, умови відкриття автентичного «Я». Очевидно, що самосвідомість як умова буття реалізується через єдність мислення, свідомості та духовності. Отже, сучасна роль екзистенціалізму виконує людинотворчу функцію, слугує міждисциплінарним мостом та забезпечує методологічну основу для розуміння особистісного буття.

Підсумовуючи, можна сказати, що екзистенційна самоідентифікація в сучасному світі виявляється складним, багаторівневим процесом, що поєднує індивідуальне і загальнолюдське, свободу і відповідальність, стабільність і зміну. Її успішне здійснення можливе лише через цілісне розуміння людини у всій її екзистенційній складності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ємельяненко Г.Д., Райда К.Ю., Шевченко С.Л. Цінності та постекзистенціалістське мислення. К.-П.-С.: Вид ПАРАПАН. 2012. 150 с.
2. Ємельяненко Г.Д. філософські засновки екзистенціальної теології (антропологічні, онтологічні та гносеологічні аспекти). К.: Автограф, 2018. 384 с.
3. Лепп Іняс. Християнська філософія екзистенції / Іняс Лепп; [пер. з фр.]. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 148 с.
4. Омелаєнко Г.Д. Екзистенціальна психологія як феномен постекзистенціалістського мислення: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук: 09.00.05. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, [Слов'ян. держ. пед. ун-т]. К., 2008. 18 с.
5. Райда К.Ю. Екзистенціальна філософія. Традиція і перспективи. К.: Видавець ПАРАПАН, 2009. 328 с.
6. Райда К.Ю. Історико-філософські дослідження постекзистенціалістського мислення. К.: Український Центр духовної культури, 1998. 216 с.
7. Феноменологія буття людини: сучасна західноєвропейська філософська рефлексія. К.: Український центр духовної культури, 1999. 278 с.
8. Філософська антропологія: екзистенціальні проблеми / В.І. Шинкарук, В.Г. Табачковський, Г.І. Шалашенко, Є.І. Андрос, Г.П. коваadlo. К.: Педагогічна думка, 2000. 287 с.
9. Existential psychology. N.-Y.: "Random House", 1969. 137 p.
10. Greening T. Existential challenges and responses // The Humanistic Psychologist. 992. Vol.20. №1. P.111-115.
11. May R. Dangers in the relation of existentialism to psychotherapy. Psychoanalysis and Existential Philosophy, New York: E.P. Dutton Co. 1962, pp. P. 178-187
12. May R. The Discovery of Being: Writings in Existential Psychology. N.Y.: Norton, 1983. 449 p.

13. May R. The Emergence of Existential Psychology // Existential psychology. N.-Y.: Random House, 1969. P.1-49.

REFERENCES

1. Ekzystantsialna filosofiia. Tradytsiia i perspektyvy. K.: Vydavets PARAPAN, 2009. 328 s.
2. Yemelianenko H.D., Raida K.Yu., Shevchenko S.L. Tsinnosti ta postekzystantsialistske myslennia. K.-P.-S.: Vyd PARAPAN. 2012. 150 s.
3. Yemelianenko H.D. filosofski zasnovyky ekzystantsialnoi teolohii (antropolohichni, ontolohichni ta hnoseolohichni aspekty). K.: Avtohrاف, 2018. 384 s.
4. Lepp Inias. Khrystyianska filosofiia ekzystantsii / Inias Lepp; [per. z fr.]. K.: Univ. vyd-vo «Pulsary», 2004. 148 s.
5. Omelaienko H.D. Ekzystantsialna psykholohiia yak fenomen postekzystantsialistskoho myslennia: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filosofskykh nauk: 09.00.05. In-t filosofii im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy, [Slovian. derzh. ped. un-t]. K., 2008. 18 s.
6. Raida K.Yu. Istoryko-filosofski doslidzhennia postekzystantsialistskoho myslennia. K.: Ukrainskyi Tsentр dukhovnoi kultury, 1998. 216 s.
7. Fenomenolohiia buttia liudyny: suchasna zakhidnoievropeiska filosofska refleksiiа. K.: Ukrainskyi tsentр dukhovnoi kultury, 1999. 278 s.
8. Filosofska antropolohiia: ekzystantsialni problemy / V.I. Shynkaruk, V.H. Tabachkovskyi. H.I. Shalashenko, Ye.I. Andros, H.P. kovadlo. K.: Pedahohichna dumka, 2000. 287 s.
9. Existential psychology. N.-Y.: “Random House”, 1969. 137 p.
10. Greening T. Existential challenges and responses // The Humanistic Psychologist. 992. Vol.20. №1. P. 111-115.

11. May R. Dangers in the relation of existentialism to psychotherapy. *Psychoanalysis and Existential Philosophy*, New York: E.P. Dutton Co. 1962, pp. P. 178-187
12. May R. *The Discovery of Being: Writings in Existential Psychology*. N.Y.: Norton, 1983. 449 p.
13. May R. *The Emergence of Existential Psychology // Existential psychology*. N.-Y.: Random House, 1969. P. 1-49.